

e-ISSN: 2630-6417

International Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences (JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8 Issue: 59
Year: 2022 December
Pp: 1815-1818

Arrival
23 September 2022
Published
31 December 2022

Article ID
66544
Article Serial Number
10

DOI NUMBER
<http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.66544>

How to Cite This Article
Hamzaçebi, G. (2022). "Müziğe
Göre Halk Oyunları "Giresun
Örneği", Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences, 8(59):1815-1818

International Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.
This journal is an open access,
peer-reviewed international
journal.

Müziğe Göre Halk Oyunları "Giresun Örneği"

Folk Dance Figures According To Music "Giresun Example"

Gökhan HAMZAÇEBİ

Öğr.Gör. Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Giresun, Türkiye

ÖZET

Folklorun alt başlıklarından olan ve en önemli öğelerinden birini teşkil eden halk oyunları, ait olduğu yörenin, müziği, kostümü, oyun çeşitliliği, yapısı ve tavırlarıyla tarihsel geçmişinden geleceğe aktarılan kültür birikimlerinin göstergesidir. Folklorik ürünler müzik ve danssız düşünülemez. Müzik ve dans olgusunun birlikte geliştiği bilinmekte ve Giresun'da kadim dönemlerden itibaren yaşayan yöre insanının kültürel açıdan zenginleştiği tesadüf değildir. Yörelere ait danslar müziklerine göre düzenli ve düzensiz olarak iki türlü karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda söz konusu olan bu iki kavrama açıklık getirerek Giresun yöresinde oynanan halk oyunları türlerini incelemek amaçlanmıştır. Giresun yöresi halk oyunlarını geçmişten günümüze kadar olan bilgilerden yararlanarak, oyunları müzikal bakış açısıyla anonimleşme süreci yönünden incelenmiştir. Çalışmamızın amacı geleneksel derlemelerden yararlanarak oyun ve müzik ilişkisini ortaya koymaktır. Araştırmaya literatür çalışmasıyla birlikte yörenin genel özellikleriyle başlayıp oyun ve müzik arasındaki ilişkiler yönünden incelenmiştir. Geleneksel özellikleriyle toplumun kültür ve kimliğini ifade eden halk oyunları, aynı zamanda ait olduğu kültürün aynası olduğu gibi geçmişten bilgiler verilerek, Giresun yöresi halk oyunları, oyun derlemeleri ve müzik derlemeleriyle birlikte derlenerek kayıt altına alınması, Giresun yöresine ait halk oyunlarının gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Giresun yöresinde oynanan halk oyunları, oyun figürleri açısından; oyun müzikleriyle figür birlikteliğini açıklamak ve müziğe göre yöre oyunlarını, düzenli ve düzensiz oyunlar başlığı altında olmak üzere ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz, folklor, kültür, halk oyunları, müzik, yöre.

ABSTRACT

Folk dances, one of the sub-titles of folklore and constituting one of the most important elements, are the indicators of cultural accumulations transferred from the historical past to the future with their music, costumes, variety of plays, structure and attitudes. Folkloric products are unthinkable without music and dance. It is known that the phenomenon of music and dance developed together, and it is not a coincidence that the local people living in Giresun since ancient times have become culturally enriched. According to their music, the dances of the regions appear in two forms, regularly and irregularly. It is aimed to examine the types of folk dances played in Giresun region by clarifying these two concepts in our study. The folk dances of Giresun region were examined in terms of the anonymization process from a musical point of view, by using the information from the past to the present. The aim of our study is to reveal the relationship between play and music by making use of traditional compilations. The research was started with the general characteristics of the region together with the literature study and examined in terms of the relations between play and music. Folk dances, which express the culture and identity of the society with their traditional features, are also a mirror of the culture to which they belong, and it is aimed to provide information from the past, to compile and record the folk dances of Giresun region together with game compilations and music compilations, and to contribute to the transfer of folk dances of Giresun region to future generations. Folk dances performed in Giresun region, in terms of game figures; It has been discussed under the title of regular and irregular dances, to explain the unity of figures with game music and according to music.

Keyword: Black Sea, folklore, culture, folk dances, music, region.

1. GİRİŞ

Folklorun yadsınamaz bir parçası olan geleneksel halk oyunlarımız yaşayan toplumları oluşturan halkın; yaşam tarzlarını, coğrafik davranışlarını, duyu ve düşüncesini bedensel davranış yoluyla, ait oldukları toplumların kültür değerlerini yansıtan, kökeni yerel dine-inanca, davranışa dayanan ölçülü ve düzenli hareketlerdir diyebiliriz (Eroğlu, 1999, s. 32).

Bilinen en eski tarihlerden bu yana Karadeniz Bölgesi birçok Türk unsurlarının göç yolları olarak kullandıkları ayrıca yaşam sürdürdükleri kadim bir bölgedir. Tarihi ipek yolunun güzergâhı olan birçok kol, dere boylarını izleyerek Karadeniz kıyılarına inerek ve bu kıyılarda deniz yolu olarak bilinen baharat yolunun küçük kollarıyla birleşmektedir. Bu iki yolun birleştiği yerler, doğal limanlardır. Bu durum özellikle Harşit Çayı ile Melet Irmağı arasında liman kentlerinin kurulması ile kendini daha çok göstermektedir. Bu liman şehirleri ticaret ve turizmin gelişmesini ve cazibe merkezi olmasını günümüze kadar getirmiş; yörede yaşayan halkın geleneksel yaşantısını geliştirerek sanata olan üretkenliğini, folklorik zenginliğini dans ve müzik kültürüyle de sosyal yaşantılarını geliştirmiş, günümüzde de bu özelliklerini korumayı başarmıştır (Pelikoğlu, 2010, s. 39).

Kültürel ve sosyal yaşantılara yön veren bu folklorik özellikler Giresun ili halk oyunları geleneği içinde de kendisini göstermektedir. Giresun yöresinde bulunan bazı oyunların figüratif ve müzikal yapısında bu özelliği görmek mümkündür. Bu çalışmada bu farklılıkları tespit ederek; müziğe göre düzenli ya da düzensiz oyun figürlerine açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmamızın konusunu teşkil eden, Giresun ilinde oynanan bazı halk oyunlarının müzikal yapısı ile figüratif yapısı arasındaki düzenlerin, folklorik bağlantılarını bulmak, bilinen kaynaklardan derleme yaparak bu oyun figürlerinin geleneksel nedenlerini literatür tarama yöntemi ile değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır.

Yörede bulunan oyun oynama geleneğinin tarihte birçok topluluk ile kültürel etkileşim içinde inanç, sosyal davranış gibi unsurlardan beslendiği ve günümüze kadar geldiği önem arz etmektedir. Ait olduğu yörelerin karakteristik özelliğini taşıyan halk oyunları, belli bir kültür yapısına sahip olduğu bilinmektedir. Kadın ya da erkekler oyun oynarken, kendi gönül dünyasını yansıtarak, zaman ve mekân derinliği içinde kalıcı bir yapı süzgecinden geçirerek müzikleriyle dans etmektedirler. Sözlü ya da sözsüz olarak icra edilen müziğin ritmine ayak uydurarak, kimi zaman birtakım figürlerle kimi zamanda ahenk ve uyumlu fiziksel davranışlarla, içinden gelerek müziğe dans yoluyla eşlik etmektedirler. İnsanlığın dünya sahnesine ilk çıktığı dönemden bu yana halk oyunlarının kökeni yerel inanç, dinsel inanç ve büyüsel birtakım ritüeller taşımaktadır. Halk oyunları geçmişten günümüze topluma ait kültürel değerleri görsel ve işitsel bir şekilde yarattığı bilinmekte, ayrıca insanların eğlenmek, yorucu bir gündelik çalışmanın ardından dinlenmek, tinsel olarak yenilenmek ve sosyalleşmek için yaptıkları etkinlikleri içinde barındırmaktadır. Toplumsal değişimde etkili olan kültürel gelişim faktörleri, toplumların hemen hepsinde örf ve adetlerin etkisini azaltıp eski değerlerinin yerine yeni değerleri zorlaması ya da toplumun yapısını büyük bir oranda değiştirmeye çalışsa da aslında değerlerin gelişmesi olarak kabul edilmektedir (Satır, 2016, s. 1340). Örf ve adetlerin yaptırımları, üretildiği toplumlarda ruhsal rahatlama sağladığı düşünülmektedir. Halk oyunları, tarihsel süreç içerisinde tüm uygarlıklarda eğlenme ve ruhsal rahatlama biçiminde görüldüğü bilinmektedir.

Halk oyunları ayrıca müzik ve ritimle beraber yaşam boyu eğitimin bir parçası olarak sıklıkla kullanılmıştır. Belirli bir şuur içerisinde göze ve kulağa hitap eden, ölçülü ve dengeli hareketlerle insan üzerinde estetik bir etki bırakan heyecan veren, genellikle halk müziğiyle birlikte oynanan, hareketin ve müziğin bütünleşmesi olduğu bilinmektedir (Çağlayan vd. 2022, s. 16). Sosyal olaylar, dönemin yaşam tarzlarına ilişkin ipuçları, gelenekler, inançlar, eğlence ve dans kültürü, törenler, düğünler gibi pek çok unsur, halkın kültürel şuurunun oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Çetiner, 2020, s. 1839).

2. DANS VE OYUN

Modern ve geleneksel dans (oyun) performanslarında yapılan figüre karşılık gelen ölçü birimleri ya da kendi içinde birim zamanlarında ayrılıklar (varyasyonlar) gösterebilirler ve çoğu zaman bu ayrılıklar farklı melodik örüntülerin toplamları olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bir başka deyişle, bir dans figürüne müzikal birim zamanı içinde birden çok melodik örüntü eşlik edebilir; bu da müzikten dansa giden bir ilişki olduğunun örneğidir (Ofli vd. 2011, s. 27). Halk oyunları ve halk oyunlarında kullanılan müzikler bir tesadüf eseri değil, yüz yıllar içerisinde gelişen anonimlik sürecinin bir gereği olduğu bilinmektedir.

Müzik ve dans arasındaki ilişkileri incelenip dünya dans sanatlarına tarihsel olarak bakıldığında, müzik ve dansın uyumlu birlikteliği görülecektir. Müzik, dans eden insanlarla aynı anda ve aynı sırada çalınmakla birlikte birbirlerini yapısal olarak destekleyen aynı ritmik, aynı estetik ve aynı atmosferik yapıya dayandığı ayrıca görülecektir. Türk dünyasında ise folklorun tanımları arasında yer alan; halkın kendi kendine ürettiği ve zaman içinde derin, aynı mekân içinde kalıcı, kuşaktan kuşağa aktardığı müzik ve dans arasındaki ilişkide de görülmektedir. Batı dünyasında dans tarihi geleneğinde, dans ve müzik arasındaki ilişkinin 20. yüzyıla kadar çizgisel bir gelişim gösterdiği; bu gelişimin 1950'lerden itibaren en üst noktaya geldiği bilinmektedir (Daştan, 2019, s. 5).

Dünya danslarının önemli bir bölümü halk danslarından ziyade üretim danslarıdır. Bu tür danslar müzik eseri gibi bestelenmiş danslardır. Bizim burada üretilmiş danslardan ziyade halkın kültür ürünü olan danslar üzerinde yoğunlaşarak dans ve müzik ilişkisini incelemek amaçlanmaktadır. Fransızcadaki dancier kökünden gelen dansın, insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Kelime itibarı ile tam belli olmasa da bu kelime sanat ve toplumlar üzerine Fransız kültürünün etkisinin gücüyle İspanya'dan Rusya'ya oldukça geniş bir alana yayılmıştır (Kurtişoğlu ve Altuğ, 2009, s. 69). Fizyolojik olarak beden davranışlarımızı müzikle taçlandırıp dans olgusuna büründürdüğümüz hareketleri, insanlığın sanatsal algılanacak ilk ürünlerine, mağara resimleri, heykeller, takılar gibi yaratıcılık ve sanatsal değerlendirilebilecek yapıtlarda görmek, bize dansın çok eski bir tarihsel sürecinin olduğu tezini güçlü kılacaktır diyebiliriz (Ülker, 2021, s. 24).

Dünya üzerinde çokça dans türü olmasına karşın dans kavramı insanların aklında genellikle içinde yaşadığı toplumun kabul ettiği, dans, raks, oyun gibi kültürel yapısına uygun, kendi gönül dünyasında hoşuna giden estetik formlara en yakın olan dans terimiyle canlanır. Bir başka ifadeyle simgesel ve harekete dayalı anlatım dili olan bir eylemi, sözcükler veya yazı ile açıklamaya çalışmaktır. İçerdiği iletiyi daha iyi ifade edebilmek için müzikten destek alsa da esas görünüm aracı müzik odaklı değil, beden ve duygu odaklı dans, özünde hareket temelli bir ifade olduğu bilinmektedir. Müzikte sözlerin ve edebiyatta sözcüklerin işlevi ne denli önemliyse danslardaki hareketler de aynı oranda önem taşımaktadır, oyun ve dans kavramını açıklayabilmenin en iyi yollarından biri belki de dansı yine dans ile anlatmaktır (Sönmemiş, 2021, s. 102).

3. MÜZİĞE GÖRE GİRESUN KARŞILAMASI

Müzik, dans dediğimiz hareket sanatının vazgeçilmez refakatçisidir. Dansın her türü müzik ile birbirine bağımlı ortak bir yaşam içinde olduğu bilinmektedir. Şunu da hemen belirtmek gerekir ki, müziğin sesi inanılmaz derecede öneme sahiptir. Müzik duyguları güçlendirebilir ya da hareketleri ve sanatsal ifadeyi hissedilir derecede destekleyebilir (Köseler, 2006, s. 23-24).

Geleneksel yapıdaki müzik ve dans ilişkisi ritmik zaman ve figüratif adım birim zamanlarıyla birbirine bağımlı ortak yaşam içinde varlığını günümüzde de sürdürmektedir. Giresun yöresinde bu ortak yaşam Türkiye’de oynanan tüm halk oyunlarında da olduğu gibi belirgin şekilde görülmektedir. Göze çarpan ilk özellik müziğe göre iki tipte karşımıza çıkan düzenli ve düzensiz oyunlardır.

Oynanan herhangi bir oyun aynı anda müzik ile başlayıp, aynı müzikal ölçüleri takip edip birlikte biter ise bu durumda oyunlar müziğe göre düzenlidir denilmektedir. Örneğin oyunun figüratif açıdan adım cümlelerinin birim zamanı 5 zamanlının 2+3 tipi ve yine oyun müziğinin ritmik zamanı 5 zamanlının 2+3 tipinde ise oyun cümlesi ile müzik cümlesi aynı anda başlamış aynı zaman içinde bitmiş olduğu görülecektir. Bu durum oyunun müziğe göre düzenli olduğunun göstergesidir. Bundan dolayı Giresun yöresinde karşılama oyunları 9 zamanlının 2+2+2+3 tipinde ritmik zamanlı ve oyunun adım cümlelerinin birim zamanları da 2+2+2+3 tipinde olduğundan müziğe göre düzenli olduğu bilinmektedir. İkinci tip olan oyunların müziğe göre düzensiz halleri Türkiye’nin hemen her bölgesinde karşımıza çıkmaktadır. Yine oyunun figüratif açıdan adım cümlelerinin birim zamanı 5 zamanlının 2+3 tipi olduğu düşünüldüğünde; oyun müziğinin ritmik zamanı 6,7,8,... zamanlının farklı tipinde ise oyun cümlesi ile müzik cümlesi aynı anda başlasa bile aynı anda bitmeyebilir. İşte bu duruma müziğe göre düzensiz oyunlar denilmektedir. Giresun karşılımları bu iki tipte karşımıza çıkmaktadır. Karşılama müziklerinden “Altın yüzük”, “Oy miralay miralay”, “Kömürlük dağı”, “Çandır Tüfekli” gibi birçok karşılama müziğe göre düzenlidir. Ancak Giresun karşılması “Bağlamam perde perde” diye bildiğimiz “Çandır çöplük havası” bu düzenli durumun dışında ayrı bir özellik göstererek müziğe göre düzensiz halde karşımıza çıkmaktadır.

Bu düzensizlik, “Çandır çöplük havası” adlı türkünün müzikal analizine baktığımızda ritmik zamanı 9 zamanlının 2+3+2+2 tipinde olup, makam açısından Karcıgar makamını ihtiva etmektedir. Türkü seyir özellikleri bakımından inici çıkıcı özelliğe sahiptir. Ayrıca türkünün karar sesi “La” perdesi olup, güçlüsü ise “Re” perdesidir. Giresun karşılama oyunu da 9 birim zamanlıdır. Figüratif açıdan bakıldığında oyun adım cümlesi 9 zamanlının 2+2+2+3 tipinde karşımıza çıkmaktadır.

Oyun figür cümlesi 2+2+2+3

Müzik birim zamanı 2+3+2+2

Bu durum da müzik ile oyun aynı anda başlasa da birbiriyle örtüşmeyecektir. Bununda sebebi folklorun ta kendisidir diyebiliriz. Folklor, halkın kendi gönül dünyasında üretildiği ve yine kendi gönül dünyasında tükettiği birikimlerdir. Folklorun her hangi bir yapısına müdahale edildiğinde halka ait değil, kişiye ait olacaktır. Müzik ile oyun arasındaki bu yapı halkın kültürel zenginliği olarak bilinmektedir. Ayrıca halkın ürettiği herhangi bir folklorik özelliklere, başka kişiler tarafından değiştirilip ve müdahale edildiğinde o tasarrufun besteden öteye gitmeyeceği folklor bilim insanlarının yaptığı çalışmalardan da bilmekteyiz. Bu tür oyun müzik yapıları, müziğe göre düzensiz yapılara etken olarak Türkmen unsurlarının inanç ekseninde ve Giresun yöresinde yaşam sürmüş toplulukların kültürel birikimlerinde görmekteyiz.

4. SONUÇ

Bugüne kadar çokça araştırılmamış olan oyun ve müzik ilişkisi konusunda çok geniş olmamakla birlikte bir çalışma yaparak folklorik kültürümüze özellikle dans kültürüne, teknik özellikler açısından oyun ve müzik arasındaki bağ vurgulanmaya çalışılmıştır.

Bütün bu müzik ve dans arasındaki özellikler tarihi uygarlıkların bıraktığı kültürel folklorik izlerin ve coğrafik durumlarının yanı sıra oluşturulmuş dini ve yöresel inanışların zenginliğinin göstergesidir. Orta Asya’dan çeşitli nedenlerle kadim Anadolu’ya göç eden Türk topluluklarının öz benliğinde taşıyarak getirdikleri sosyal ve dini inanç alışkanlıkları arasında en çok yayılan ve ilgi görenin birbirinden ayrı düşünülmemen müzik ve oyunlar olduğu görülmüştür. Kültürel bir değer olan müzik ve dansın ait olduğu bölgenin folklorik mirası olarak günümüzde de yaşatılmaktadır. Özellikle oyunların müziklerle olan yapıları, yöresel hayat içinde canlılığını artırmakta, dansçılar tarafından icrası geleneksel özelliğini korumaktadır. Yöresel yaşam içinde oyunların belli kuralları vardır ve bu kurallara uymak sosyal hayata uymakla eş değerdir. Müzik yapılarındaki ritmik değerler oyunların özelliklerini ve farklılıklarının göstergesidir. Bu farklılıklar geleneksel kültürün birikimleri sonucunda ortaya çıkan kurallardır. Bu

kurallar uygulandığı sürece müziğe göre düzenli ve düzensiz oyunlar sahneleme ve icra sırasında haklı yerini alacaktır.

Ayrıca düzenli ve düzensiz yapıları içinde barındıran geleneksel halk danslarının daha geniş kitlelere tanıtılması ve geleceğe aktarılması bu kapsamda değerlendirilecek kültürel zenginlik olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Çetiner, H. (2020). “Hüseyin Nihal Atsız’ın Bozkurtlar Romanında Boş Zaman ve Oyun Figürleri”, Turkish Studies - Social Sciences, Ankara.
2. Daştan, A. (2019). “Müziğin Dans İle Disiplinlerarası Diyaloğun 21.Yy Türkiye’sinde Sahnelenen Örneklerle İncelenmesi”, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
3. Eroğlu, T. (1999). “Türk Halk Oyunları El Kitabı”, Mars Basım Hizmetleri, Ankara.
4. Köşeler, K. (2006). “Hareket - Sahne Ve Boyutlar”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
5. Kurtişoğlu, B. Altuğ, T. (2009). “Kırkpınar Güreşlerinde Çalınan Güreş Müziklerinin Melodik ve Ritmik Yönden İncelenmesi ve Uygulamalı Açıklaması”, Kırkpınar Sempozyumu, Trakya Üniversitesi Yayın No:95, Edirne.
6. Ofli, F., Erzin, E., Yemez, Y., & Tekalp, A. M. (2011). “Çok Kipli Dans Koreografi Modeli”, IEEE 19th Signal Processing and Communications Applications Conference.
7. Pelikoğlu, M. C. (2010). “Trabzon Yöresi Halk Müziği Ve Kolbastı”, Sanat Dergisi, (16), 37-44.
8. Satır, Ö. C. (2016). “Çorum ve Çevresinde Yaşatılan Zâkirlık Geleneği” . Rast Müzikoloji Dergisi, 4 (3) , 1338-1356.
9. Sönmemiş, G. (2021). “İletişim Aracı Olarak Dans: Ya da dans bir iletişim şekli midir?”, ARTS: Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi.
10. Tunç Çağlayan, A. Kesen Berkay, T. (2022). “Rekreatif bakış açısıyla Konya Bozkır yöresi halk oyunlarının oyun figür ve kostüm yönünden incelenmesi”, Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi, Konya.
11. Ülker, G. (2021). “Eskişehir halk danslarının yapısal analizi”, ESOGÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.